

پیودانگه دراماتیکی و هونه ریپه کان

● شه مال عومەر ●

ئه کادیمیای هونه ره جوانه کان

به غدا / ۱۹۸۵

نووسینی دهقه درامی یه کاندای ، یان له بواری پرۆسیسی
دهرهینان و مامه له کردن له گه له ئه دهقانه دا .
هرچی لایه نی یه که میانه ، زیاتر له قول بوونه وه و شوپ بوونه وه
به پیودانگه دراماتیکیه کاندای خوئی ده نوییت و ، له هه مان
کاتیشدا که رانه به شوین شیوه و دۆزینه وه ی شیوازی تازه دا ،
ههروهک « یوجین ئونیل » دهلی : (هه ره شانویه کی نوی ،
پنویستی به تان و پوو شیوازیکی تایبته به خوئی هه یه ،
ئه گه ره پوژیک و اهاته بیرمه وه ، که ته نیا تاکه ریگه و
شیوازیکم له بهر ده مایه ، ئه و کاته ئه مه واهه گه یه نیت
که من « نامیر ئاسا ، مامه له له گه له نووسیندا ده کهم ،
ئه مه شه شتیکه ره تی ده که مه وه)

● پیشه کی : -

بابه ری شانوی ته عبیری « سترندبیرگ » له نامه یه کیدا که بو
« جان پهل سارتهر » ی نووسیوه ده لی : -
« خه یالی قول و مه زن له دهسته به رکردنی حه قیقه تدا ، راست
گویانه تره ، له و دیاردانه ی که پروکه شان له واقیعه دا خویمان
ده نویین ، ئه و پروداوه ئاسایی یانه ی که له ژیانماندا تووشمان
دین ، دانانرین به و پنویستی جه وه ریانه ی که کرۆکی ژیانمان
پهک دینن ، ژیانی منیش هه مووی هه ره خه ونه ، .
جیگای مشت و مپرنی یه که هونه ری شانوی ، وهک جیهانیکی
به رفراوان ، پوژ له دوا ی پوژ هه نکاوی فراوان ده نیت و ،
پیشکه وتن و دهسکه وتی مه زن به دهست ده هیینی چ له بواری

سه بارهت به لایه‌نی دووه میشیان ، واته لایه‌نی پروسیسی دهره‌نیان و مامه له کردن له گه‌ل پیودانگه دراماتیکیه کاندای ، له مه یاندا شانوی هاوچه رخ ، نامیزی بوگه‌نی پیبازی ته جریبی کردوته وه ، که به شیوه‌یه کی گشتی و له چوارچیوه‌یه کی (ته جریبی) دا ، مامه له گه‌ل ده‌قه کاندای ده‌کات ، که نه مه‌ش تیپه راندن و به لاهه نانی نه و ته کنیکه کون و سواوانه‌یه ، که له بواری شانوی ته قلیدی و واقعیدا ره‌چار ده‌کرین .

لیزه‌دا شایه‌نی باسه که بلین ، هه‌موو نه و شیوازه تازانه و ، هه‌روه‌ها نه و پیبازه ته جریبیانه‌ش ، به‌رئه‌نجامی پشت به‌ستنه به و پیودانگه فکریانه‌ی که سه‌رچاوه‌که‌یان نه و حه‌قیقه‌ته بنه‌ره‌تیانه‌ن ، که له‌ناوه‌وه‌ی مرووف و ، له‌گیان و ، ناره‌زوو خواسته‌کان و ، تیروانینه‌کانیا ، حه‌شار دراون ، نه‌که له و دیارده « حسی‌یه دهره‌کی‌یه کاندای » . نه و تاقی‌کردنه‌وانه ، بانگه‌ش‌ه‌ی نه‌وه‌یان ده‌کرد ، که‌سه‌ر له‌نوی ، واقعی دهره‌وه دابریژریته‌وه ، تاکوله‌گه‌ل نه و شته‌ناوه‌کی‌یه قولانه‌دا بگونجیت و یه‌کانگیر بیته‌وه ، به‌شیوه‌یه‌که‌که‌پال به‌گیانی نینسانه‌وه بنیت ، به‌ره‌وه‌به‌رزایی بکه‌ویته‌باله‌فره . که‌واته « ته‌عبیریته » وا‌هاته‌پیشی که ته‌عبیر کردن بیت له‌ناره‌زایی مرووف دژی هه‌موو نه و کیشانه‌ی که زه‌وتکردنی سه‌ره‌به‌ستی مرووف له‌خوده‌گرن ، له‌هه‌مان کاتیشدا دژی هه‌موو دیارده ماتهری‌یه‌کانی واقع‌بیت ، سه‌رباری نه‌مانه‌ش شانوی ته‌عبیری وینه‌ی ژیانی ناوه‌کی و خودی مرووف به‌رجه‌سته ده‌کات ، نه‌و ژیانه‌ی که هه‌موو شگله‌مردوه‌کانی سه‌رده‌م ره‌ت ده‌کاته‌وه و قول‌تر ده‌پروانی .

جا بویه نه‌و دهره‌نیته‌ره شانویانه‌ی که خاوه‌نی تیروانینیکی ته‌عبیری و هاوچه‌رخن له‌شانودا ، هه‌میشه‌هه‌ولی نه‌وه نه‌دن ، که بیری مروفایه‌تیانه به‌هه‌موو نازارو‌په‌شیویی و تیکوشانی‌یه‌کیه‌وه ، بکه‌نه‌تا‌که‌پاله‌وانی راسته‌قینه‌ی ژیانی هاوچه‌رخ ، واته - به‌شیوه‌یه‌کی‌یه روون‌تر - بیره‌مروفایه‌تی‌یه‌که‌خوی له‌خویدا پاله‌وانی سه‌ره‌کی شانویی‌یه‌که‌پیک به‌پینیت ،، یان نه‌و بیره له‌کومه‌لگایه‌کی مروفایه‌تی‌دا ، که مرووف تووشی نامویی و زه‌وت کردن و داپهران بووه له‌حقیقه‌ته‌کان ، ببیته‌نه‌و پاله‌وانه .

سه‌ره‌له‌دانی « زاراوه‌ی ته‌عبیری » : -

کاتیک دهره‌باره‌ی په‌یدا‌بوونی زاراوه‌ی ته‌عبیری له‌جیهانی هونه‌ردا ده‌دوین ، خومان له‌به‌رده‌م گه‌نی‌راو بوچوندای ده‌بینینه‌وه .

هه‌ندی‌که له‌و پروایه‌دان که (و . ینجر) ی‌ره‌خنه‌گری هونه‌ری ، یه‌که‌مین که‌سیکه که وشه‌ی ته‌عبیری‌یه‌تی به‌کار هیناوه ، کاتیک دهره‌باره‌ی تابلوکانی - (سیزان) ی‌نیگار کیش دواوه .

هه‌ندیکی تر‌پایان وایه که به‌کار هینانی نه‌م وشه‌یه ، یه‌که‌مین جار له‌لایه‌ن (ئوتوتوسور لینی) ه‌وه‌هینراوه‌ته‌کایه‌وه ، نه‌مه‌ش له‌سالی « ۱۹۱۱ » داو ، کاتیک له‌کوپیکی فراوانی نه‌ده‌بیدا ، له‌ژیر تیشکی زاراوه‌ی ته‌عبیریته‌دا ، به‌ره‌می شیعری کومه‌نی شاعیری هه‌لسه‌نگاندوهه .

هه‌ر له‌م بواره‌دا هه‌ندی له‌میژوو نوسانی نه‌ده‌بی شانویی ، سه‌ره‌له‌دانی میژویی نه‌ده‌بی ته‌عبیری بو‌کوئایی ساله‌کانی چه‌رخ‌ن نوزده‌یه‌م ده‌گیرنه‌وه ، بو‌سه‌لماندنی رایه‌که‌شمان ، شانوگه‌ری (به‌ناگاهاتنه‌وه‌یه‌کی زوو - الیقظة المبكرة) ی‌نوسه‌ری شانویی نه‌لمانی (فرانک و‌دکند) ده‌که‌نه‌نموونه‌یه‌کی ناشکرا که تیایدا به‌شیوه‌یه‌کی ساده و سه‌ره‌تایی خاصیت و نیشانه‌کانی ته‌عبیریته‌ره‌نگیان داوه‌ته‌وه ، نه‌وه‌ش به‌وه‌ی که نوسه‌ر له‌ته‌کنیکی شانونامه‌که‌یدا ، په‌نای بردوته‌به‌ر مه‌نه‌لوژی دریز و به‌کاره‌نیانی ده‌مامکی کون و ، هه‌روه‌ها کومه‌نی‌ره‌مزی ته‌عبیری تر‌بو‌ته‌عبیرکردن له‌ناخی پاله‌وانه‌کانی .

هه‌ر سه‌باره‌ت به‌میژویی سه‌ره‌له‌دانی نه‌م زاراوه‌یه (ئهریک بنتلی) ده‌نی : - « زاراوه‌ی ته‌عبیری له‌بنه‌چه‌دا به‌و پیبازه ده‌وترا ، که کومه‌نی‌نیگارکیش ، بو‌خوجیا‌کردنه‌وه ، له‌پیبازی « انطباعی » گرتیانه‌به‌ر » .

هه‌ر لیزه‌شه‌وه ده‌بیت نامازه بو‌نه‌وه‌بکه‌مین ، که‌پروو‌کردنه ته‌عبیریته‌وه‌کو پیبازیکی هونه‌ری و فکری له‌سالی « ۱۹۰۵ » داو پیش نه‌م میژووه‌ش ، له‌هونه‌ری نیگارکیشاندای ، وه‌کو شوپشیک به‌سه‌ر هونه‌رمه‌ندانی سه‌ر به‌پیبازی (انطباعیه‌ت) ده‌ستی‌یه‌ی کرد .

خاسیه تی ته عبیری یه تی تیا به دی ده کریت ، له نیوان سالانی (۱۹۰۰ - ۱۹۲۵) دا نووسراون که ئه مهش به سی قوناغی تاییه تیدا تیه ریوه ، یه که میان سه ره تای له دایک بوونی ، پاشان قوناغی جه نگی یه که م و ، دواقوناغیش ده وروبه ری سالی (۱۹۲۵) ه که ئه مهی دواپی یان یه قوناغی پورکاته وه داده نریت . دیارترین نووسه رانی سه ربه م ریپازهش (جورج کایزر ، نارنست توللر) ن له ئه لمانیا و (سترندبیرگ) له سوید و ، (یوجین ئونیل) له ئه مریکادا . به شیوه یه کی گشتی ده توانین بلین که ئه لمانیا یه که م مه لبه ندی به دیار که وتنی ئه م ریپازه بوو که راسته وخو له چوارچیوهی درامادا به ده رکه وت ، ئه مه له کاتیکدا که ئه لمانیا له ژیر باری حوکی فاشیزمدا دووچاری نه هامتی و گیرمه وکیشهی ئابووری و پاماری بوو بوو ، مرگ ناسومیدی ، روخان ، ترس ، دل و گیانی مروفه کانی ته نیوو .

■ شتیکی ئاشکرایه ، سه ره هلدانی هه ر دیارده یه کی هونه ری ئه ده بی ، به بی بوونی زه مینه یه کی پته وی فکری و ، بوونی کومه لیک پال پیوه نه ری (زاتی و مه وزوعی) نهش و نما ناکات . هه ر له م روانگه یه شه وه ، کومه لیک هوکار هه ن که زیاتر بوونه ریگه خوشکهری به ره و پیش چوون و ره گ داکوتانی ته عبیریته له وانهش :-

(۱) نامبوونی ته کنه لوژی (الاعتراب التکنلوجی) :-

ئه مهشیان زیاتر به رئه نجمی زال بوونی نامیره کان بوو ، وهک

هه ر بویه شه هونه ره منده ته عبیری یه کان ، له گوشه نیگای فیکری و هونه ری خویانه وه پووبه رووی ریپازی (انطباعیهت) بوونه وه ، به ره رچی هونه ره ندانی سه ربه و ریپازه شیان به وه دایه وه ، که گوايه :-

(هونه ره ندی انطباعی ، مروفیکی سلبی یه ، چونکه به چلویکی پروت له شته کان ده روانی ، له مهشدا ته نیا پووکارو لایه نی ساکاری حه قیقهت به دی ده کات ، ئه مه له کتیدا که له سه ره هونه ره مند پیویسته له تیروانین و ووردبوونه وهیدا ، سنوری ماتهریانهی شته کان بپریت و به ناخی شکه کاندای شوپ بینه وه وه هه ر به پووکه شه وه نه وهستی تاده گاته کروکی حه قیقهت ، له م حاله ته دا ، هونه ری مه زن له توانایدایه که بجیته ناخ و قوولایی خودی ناوه وهی مروفه وه)

ته عبیریته به گرنگترین بزوتنه وهی شوپشگیرپی داده نریت که دزی ریپازی ته بیعی و پاشانیش ریپازی (انطباعی) هاته ناراه .

له سه ره تادا ، ته عبیریته هابه ندی هونه ری ته شکیل بوو ، له پاشاندا وورده وورده په لی بوجیهانی شانوو شیعوو چیروک هاویشت .

شایه نی باسه ته نانهت ئه م زاراهیه له پیش جه نگی جیهانی یه که مدا به شیوه یه کی فراوان له مهیدانی شانودا له نارادا نه بووه ، ئه و شانونامانهش که به شیوه یه کی سه ره کی

(هویه کانی به ره م هینان) به سهر لایه نه کانی ژبانی مروّفا ، که نه مهش زیاتر ، له ههست کردنی تاکه که سه وه به وون بوون له نیو کومه له که یدا ، به دیار که وت .

ههر لییره شه وه دیارده ی ناموبوونی کومه لایه تی مروّف (الاغتراب الاجتماعی) سهری هه لدا .

(۲) سه رجه می تاقی کردنه وه کانی (فرۆید) له جیهانی سایکولوژیدا .

به تاییه تی مه سه له ی (لاشعور - العقل الباطن) و پاده ی ده ور بینین و ده سه لاتی نه م لایه نه له هه لسه وکه وتی مروّفا ، شتیکی ناشکرایه تاقی کردنه وه کانی (فرۆید) یه کیک بوون ، له و کوله که گرنگانه ی که ریازی ته عبیری یه تی له سه ر بنیات نرا . ههر بویه نووسه رانی سه ر به م ریپازهش ، زیاتر هه ولی نه وه بیان نه دا ، که به ناخی پاله وانی شانونامه کانیاندا شو پینه وه و ، تیشکی شی کردنه وه ی نه م حاله ته ده رونیانه بیان به رکه وی .

له م باره شدا هونه ر به ره و قولایی نهستی (اللاشعور) مروّف بوچوو ، تاکو تیروانینی قوول بدوژیتیه وه ، له ریگی به کارهینانی (ره مزو ته جرید) ه وه و ، هه ولی دا له واقعی روکهش و ساده دووریکه ویتیه وه .

نه م بوچوون و به کارهینانی ره مزو ته جریده ش ، وهک دیارده سه ره کی یه کانی ته عبیری یه تی ، خویمان نواند .

پیویسته نه وهش له بیر نه که ین ، که پیش که وتنی کاره باو کاریگه ری زیاتری له بواری پرووناکی شانودا و ، بره و پیدانی نه م لایه نه ، پوولی ته واوی خووی گیرا له خهست کردنه وه و به دیار خستنی ، جوله و بزاونتی ته عبیری یه تدا ، چونکه به کارهینانی پرووناکی وه کو لایه نیکی هونه ری کاریکی یه کجار گرنگه له شانوگه ری ته عبیری یه تدا ، که لیک جاریش سه رکه وتن و سه رنه که وتنی شانوگه ری یه که ی پیوه به ند ده بیت .

■ به شیوه یه کی گشتی کروکی ریپازی ته عبیری له ته عبیرکردن له خودی مروّفو ، شو پینه وه بو جیهانی خه ونه کانی و که ران به شوین « غه ریزه سه ره تایی و - بنچینه یه کانی دا) خووی ده نوینی .

ریپازی که له پیناوی که رامه تی مروّفا و ، به شته پیروژو روحی یه کانی دا ، هه لده لی . هه روه ها له هه ولدانی به رده و امایه

بو که یشتن به چه وه ری ژبان و ، ته عبیرکردنیکی راسته قینه ، له موعانات و دله راوکه ی مروّفو که رانی په ی ده رپه ی بو دوزینه وه ی ماهیه تی روحو ، په نجه خستنه سه ر گرفت و کیشه ده رونی یه کان .

ته عبیری یه کان ، هه ولیان داوه ، بو دهسته به رکردنی جیهانی بیرو خه یال و خه ون . که نه مهش خووی له خویدا هه ولدانه ، بو به رجهسته کردنی شته کان به و شیوه یه ی که پیویسته و ابیت ، نه ک به و شیوه یه ی که هه یه ، هه روه ها به دیار خستنی مانای شته کان به شیوه یه کی قوول نه ک ساکارو پرووکه ش . له به رنه وه په نا ده باته به ره مه سه له ی (ته جرید و په مز) ، هه موو نه و جوړه ته کنیکانه به لاره ده نی و رت ده کاته وه که سیمما و ناوه پروکی گیرانه وه و لاسایی کردنه وه ی واقع بیت ههر بویه یه کیک له دروشمه به رزه کانی نه وانه ی سه ر به م ریپازه بوون ، نه وه بوو ده بیان ووت : -

(جیهان له به ر چاوماندا ، به پروونی خووی ده نوینی ، له به رنه وه دووباره کردنه وه ی نه م جیهانه ، کاریکی دزیوو ناچیزه یه) .

نه مه سه رباری نه وه ی که له شانوی ته عبیری دا ، نامانجی نووسین به شیوه یه کی سه ره کی نه وه بوو ، که سه ره به ستانه ، ته عبیر له که سایه تی مروّف بکات ، نه ک به ته نها په نا بردنه به ر پروسیسی رت کردنه وه ی واقع ، به لکوله بواری په نا بردنه به ر نه و حه حقیقه ته ی که تی ی ده روانی و که پیویستیشه له پیناویا ، هه ول بدات .

پیم وایه که پیویسته نامازه بو نه م خاله بکه ین ، که زور بیرو پاو بوچون هه ن ، هه ول و ته قه لالی نووسه رانی سه ر به ریپازی ته عبیری له (خانه ی) نه و هه ولانده دا داده نین ، که نزیکترین له عاطفیه تی زیاتر له وه ی نزیکترین له نیجاییه تی و چست و چالاک یه وه و ، بانگه شه یه کی راسته قینه بو تیکوشان . نه مهش رهنگه نه به ر نه وه بیت که شانونامه کانیان که ش و بارو دوخیکی روحی و ته سه و غیانه بالی به سه ردا کیشاون .

■ بینای درامی له ددخی نسووی ته عبیرییدا : -

نووسینی شانونامه ی (لعبه حلم - خه ونه یاری) - لایه ن « سترند بییرگ » هوه ، کاریگه ری یه کی زوری هه بوو له چه سپاندنی ته عبیریته له شانودا .

مامه له كړدنی نووسه له تڼك (كردار - كات - شویڼ - بووداو - كه سایه تی یه كاندا) ، به پئی ئه وړپیاژه ته عبیری یه ی كه پڼنگی دابووه لای « سترندبیرگ » به م شپوه یه : -

د بووداو ، له شپوهی خه وندا به دیارده كه وی ، ئه ویش به وهی كردار نامه نتیقانه یه ، « كات » ، مامه له یه کی نیسیبانه ی له ته كدا كراوه « شویڼ » نادیاریه ، زنجیره ی ساته وهخته كان پچرپچره ، « كه سایه تی یه كان » پرت دهن ، زیاد ده كن ، زور دهن دهنه هم لم ، چرپه بڼه وه ، بلاوده بڼه وه ، پاشان دهنه وه یه ك . به لام ته نها یه ك ههستی سهره کی هه یه . كه به سهره مویندا زال ده بیت ، ئه ویش هه مان ههستی خه و بینه كه یه (الحالم) سه باره ت به - خه و بین - مه نتیق بایه خ پی ن دراوه ، خه و بین - نابینه پرپارده ری حوكمی تاوانیاری - بیان بی تاوانی ، ته نیا خه و ده گپڼته وه ، هچیی تر .

- خه ونیش - به پئی یه ی زور جار چارزكه ره و خوش نودنی به ، له م باره دا دلته نگی و خه م و نازار تیکه لای دهن ، ده بیته مایه ی دلته نگی و خه م خوری ، بوه موو زینده وه ران و به زه بی پیداهاتنه وه بیان ، هه لیره وه ئه و نازاره ی كه خه و بین ده پچیزی كاتی ده گاته لوتكه ، یان چله پوپه هه رنه وسا به ناگاهاتنه وه دی به پیری خه و بینه وه ، تاكو ته بایی و گونجان له نیوان نازارچیزو واقیعا دروست بكات ، ئه و ساش نازاره كه « هه رچه نده بگاته ئه و په ریشی » ده بیته شادی ، ئه مهش به پیوانه كړدنی له گه ل ئه و خه ونه ترسناكه دا .

ئهمهش نمونه یه کی دیاری دهقی ته عبیری یه و ، ئه و شپواژه تازه یه ی ، كه له (دهقه واقعی و كلاسیکی یه كان) به ناشكرا چیاده كړیته وه ، به لام بو زیاتر شاره زابوون له م لایه نه ، بالیره وه ، دهر وازه یه ك بو لیدوان له خاسیه ته كانی دهقیکی درامی ته عبیری بخهینه سهریشت تا مه بهسته كانمان به ناشكرا بدهینه دهسته وه . سهره تا ، دهنی ئه وه بلیین ، كه نووسه ری ته عبیری ته نها ناروانیته پروکاری شته كان ، به لكو به قوولایی (لاشعوردا) شور دهنیته وه ، هه ر له و قوولایی یه شدا ئه وه ی ئه و دهنه وی ، دهستی ده كه وی ، كون و قوژبنی شاردراوه ، و پیچو په نا ترسناكه كان ته ی دهكات و ئه و

ژیانه ی كه به شپوه یه کی شیتانه په ستیوراوه ، به دی دهكات . لیره شه وه ، شپوازیکی تووندوتیز به كار دینی ، گه رچی هه ندی جاریش هیماو سینه رو تارمایی له دوو توی ئه و شپواژه دا ، دهخاته روو ، ئه مهش له كاتی وینه كیشانی ئه و كه سایه تی یانه ی ، كه دوو چاری به شپویی یه کی له راده به دهری عه قلی بوون و ، به رگی نازاریکی دهر وونی تال ده گرن ، له م خاله گزگه وه ، په نجه ده خه یه سهر سروشتی « بینای درامی » له شانونامه یه کی ته عبیری داو ، ئه و كوومه له ته كنیکی ی كه نووسه ره ته عبیره كان به كاری ده هیڼن : -

■ ئه گه ر درامی كلاسیکی له سهر « نه خشه یه کی مه نتیقی » بنیات نرابی ، به و پئی یه ی كه هه ست به سهره تا و ناوه پراست و كوٹایی بگه یڼ و هیله سهره كیه كان به ناشكرا خویمان بنویڼن و ئیقاغه كه ی سهره تاو كوٹایی دیاری بكات ، ئه و درامی ته عبیری به هه موو شپوه یه ك به پیچه وانه ی ئه وه وه یه و ، له چوارچیوهی به دوا یه كهاتنی ساته هه لچووه كاندا خوی ده نونی ، نووسه ری ته عبیری خوی له قهره ی هیله سهره كیه كان نادات ، به لای ووردو درشتدا « تفاصیل ، ناچی به لكو ئه وه ی ده خاته روو بریتی یه له زنجیره یه ك مه نه لوژی چروپر ، هه ندی جاریش نووسه ر قورپانی به هه ندی رووداوی دهره کی ئه دات ، نه ك هه ر ئه وه به لكو به چپروکی شانونامه كهش .

(۱) درامی ته عبیری ، به هوی بیروكه و ناوه روكه رینك دهخری ، زیاتر له وه ی كه له ریگه ی رووداو وهیوه كانیه وه به چی بگه یه نری ، هه ر له بهر ئه وه شه كه له شانوی ته عبیرییدا ، كردار دهنیته شتیکی كه روک ، به ویستگه كاندا ده گه ری به ره و دوزینه وه ی حه قیقه ت ، بویه شانونامه كه له كوومه لیک شویڼ و دیمه ن پیک دیت ، كه له چوارچیوه یاندا پاله وان سره وتی نامینی له دنپای ناوه وه ی خویدا دی و ده چی و به ده ست كیشه كه وه دهنالینی ، لیره دا دیمه نه شانویی یه كان ، زور و جور او جور دهن ، هه روه ك رووداوه كانیس ، به شپویی و ته مومز ، له خو ده گرن .

زورچار له درامی ته عبیرییدا ، دیمه نی سهره تا (واته سهره تای ده ست پیکردنی دراماكه) دووباره دهنیته وه ، ئه م

له ته كدا كراوه « شویڼ » نادیاریه ، زنجیره ی ساته وه خته كان
 بچر بچره ، « كه سایه تی په كان » په رت دهن ، زیاد ده كن ،
 زور دهن دهنه هلم ، چر دهنه وه ، بلاوده بڼه وه ، پاشان
 دهنه وه په ك . به لام ته نها په ك هستی سهره کی ه په .
 كه به سهره مو یاندا زال دهنیت ، نه ویش هه مان هستی خو
 بینه كه په (الحالم) سه پاره ت به - خه وین - مه نطق بایه خ بی
 نده راوه ، خه وین - نایبته برپارده ری حوكمی تاوانباری ، یان
 بی تاوانی ، ته نیا خه وده گڼرپته وه ، هیچی تر .

- خه ویش - به وپن په ی زور جار جار بچر كه ره خوش نودنی په ،
 له م باره دا دلته نگی و خه م و نازار تیکه لای دهن ، دهنیت
 مایه ی دلته نگی و خه م خوری ، بو هه مووزینده وهران و به زهی
 پنداهاتنه و هیان ، هر لیره وه نه و نازاره ی كه خه وین دهنه پچیژی
 کاتی ده گاته لوتکه ، یان چله بو په هر نه وسا به ناگاهاتنه وه دی
 به پیری خه ویننه وه ، تاكو ته بایی و گونجان له نیوان نازار چیژو
 واقیعا دروست بکات ، نه و ساش نازاره كه « هر چه نده بگاته
 نه و په ریشی ، دهنیت شادی ، نه مهش به پیوانه کردنی له گه ل
 نه و خونه ترسناکه دا . »

نه مهش نمونه په کی دیاری دهقی ته عبیری په و ، نه و شیوازه
 تازه په ی ، كه له (دهقه واقعی و کلاسیکی په كان) به ناشکرا
 جیاده کرپته وه ، به لام بو زیاتر شاره زابوون له م لاینه ،
 بالیره وه ، دهر وازه په ك بو لیدوان له خاصیته کانی ده قنکی
 درامی ته عبیری بخهینه سه رپشت تا مه به سته کانمان به
 ناشکرا بدینه دهسته وه . سه رتا ، دهنی نه وه بلین ، كه
 نووسه ری ته عبیری ته نها ناروانیته رووکاری شته كان ، به لكو
 به قوولایی (لاشعوردا) شوږ دهنیته وه ، هر له و قوولایی
 په شدا نه وه ی نه و ده په و ی ، دهستی ده كه و ی و ، كون و
 قوژینی شار دراوه ، وپنچو په نا ترسناکه كان ته ی ده كات و نه و
 ژیانه ی كه به شیوه په کی شیتانه په ستیوراوه ، به دی ده كات .
 لیره شه وه ، شیوازیکی تووندوتیز به کار دینی ، گه رچی هندی
 جاریش هیماو سینه رو تارمایی و توی ی نه و شیوازه دا ،
 ده خاته روو ، نه مهش له کاتی وینه کیشانی نه و

دیمه نه سهره تایی په ش ، به وه له و دیمه نه جیاجیانه ش ، كه
 شانونامه كه پك ده هینن ، جیاده کرپته وه ، كه له گه ل نه وه شدا
 تان و پویه کی واقعیانه ی هه په ، په یوه نندیه کی هه همیشه یی یان
 به ناست و لایه نیکی تریشه وه هه په ، نه ویش ناست و لایه نی
 روحی په . نه مهش خاصیته تکی تری درامی ته عبیری په ، كه
 به مانای پیشكه ش کردنی نه و دیمه نه شانویی په دیت ، له دوو
 ناستدا په کیکیان واقعی ، نه وی دیکه یان روحی په .

■ **بینای درامی له دهقی شانوی ته عبیرییدا :**

نووسینی شانونامه ی (لعبه حلم - خه ونه یاری) له لایه ن
 « سترند بیبرگ » وه ، کاریگر په کی زوری هه بوو
 له چه سپاندنی ته عبیریته له شانودا .

مامه له کردنی نووسه ر له ته ك (کردار - کات - شوین -
 بووداو - كه سایه تی په كاندا) ، به پنی نه و پیبازه
 ته عبیری په ی كه په نگی دابووه لای « سترند بیبرگ » به م
 شیوه په په : -

« بووداو ، له شیوه ی خه وندا به دیار ده كه و ی ، نه ویش به وه ی
 کردار نامه ننتیقانه په ، « کات » ، مامه له په کی نیسبیانه ی

که سایه‌تی‌یانه‌ی ، که دو چاری به‌شیویی به‌کی
له‌راده‌به‌ده‌ری عه‌قلی بوون و ، به‌رگی نازاریکی ده‌روونی
تل‌ده‌گرن ، له‌م خاله‌گرنه‌وه ، په‌نجه‌ده‌خینه‌سه‌ر سروشستی
« بینی‌درامی ، له‌شانونامه‌ی به‌کی ته‌عبیری‌داو ، نه‌و کومه‌له
ته‌کنیکه‌ی که نووسره‌ته‌عبیری‌به‌کان به‌کاری ده‌هینن : -

■ نه‌گر درامای کلاسیکی له‌سه‌ر « نه‌خشه‌یه‌کی مه‌نتیقی ،
بنیات نرابی ، به‌و بی‌یه‌ی که هه‌ست به‌سه‌ره‌تا وناوه‌راست و
کوئایی بکه‌ین و هیله‌سه‌ره‌کیه‌کان به‌ناشکرا خویشان بنوینن و
نیقاعه‌که‌ی سه‌ره‌تاو کوئایی دیاری بکات ، نه‌وا درامای
ته‌عبیری به‌ه‌موو شیویه‌ک به‌پنجه‌وانه‌ی نه‌وه‌یه‌و ،
نه‌چوارچیوه‌ی به‌دوا په‌کهاتنی ساته‌هه‌لچوه‌وه‌کاندا خوئی
ده‌نوینی ، نووسه‌ری ته‌عبیری خوئی له‌قه‌ره‌ی هیله
سه‌ره‌کیه‌کان نادات ، به‌لای ووردو درشتدا « تفاسیل ،
ناچی به‌لکو نه‌وه‌ی ده‌بخاته‌پوو بریتی‌یه‌له‌زنجیره‌یه‌ک
مه‌نه‌لوژی چروپه‌ر ، هه‌ندی جاریش نووسه‌رقو‌پربانی به‌هه‌ندی
پووداوی ده‌ره‌کی نه‌دات ، نه‌ک هه‌ر نه‌وه‌به‌لکو به‌چیروکی
شانونامه‌که‌ش .

(۱) درامای ته‌عبیری ، به‌ه‌وی بیروکه‌و ناوه‌روکه‌ریک
ده‌خری ، زیاتر له‌وه‌ی که له‌ریکه‌ی پووداوه‌وه‌یه‌کانیه‌وه‌به‌جی
بکه‌په‌نری ، هه‌ر له‌به‌ر نه‌وه‌شه‌که‌له‌شانوی ته‌عبیری‌دا ،
کردار ده‌بیته‌شتیکی گه‌روک ، به‌ویستگه‌کاندا ده‌گه‌ری به‌ره‌و
دو‌زینه‌وه‌ی حه‌قیقه‌ت ، بو‌یه‌شانونامه‌که‌له‌کومه‌لیک شوین و
دیمن پیک‌دیت ، که له‌چوارچیوه‌ی‌اندا پاله‌وان سره‌وتی نامینی
له‌دنای ناوه‌وه‌ی خویدا دی‌و ده‌چی‌و به‌ده‌ست کیشه‌که‌وه
ده‌نالینی ، لیره‌دا دیمنه‌نه‌شانویی‌یه‌کان ، زورو‌چوراو‌چور
ده‌بن ، هه‌روه‌ک پووداوه‌کانیش ، به‌شیویی و ته‌ومژ ، له‌خو
ده‌گرن .

زورچار له‌درامای ته‌عبیری‌دا ، دیمنه‌نی سه‌ره‌تا (واته
سه‌ره‌تای ده‌ست پیکردنی دراماکه) دو‌باره‌ده‌بیته‌وه ، نه‌م
دیمنه‌نه‌سه‌ره‌تایی‌یه‌ش ، به‌وه‌له‌و دیمنه‌نه‌جی‌جیانه‌ش ، که
شانونامه‌که‌پیک‌ده‌هینن ، جیاده‌کریته‌وه ، که له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا
تان و بو‌یه‌کی واقعیانه‌ی هه‌یه ، په‌یوه‌ندی‌یه‌کی هه‌میشه‌یی‌یان
به‌ناست و لایه‌نیکی تریشه‌وه‌هه‌یه ، نه‌ویش‌ناست و لایه‌نی

پوچی‌یه . نه‌مه‌ش خاسیه‌تیکی تری درامای ته‌عبیری‌یه ، که
به‌مانای پیشک‌ش‌کردنی نه‌و دیمنه‌نه‌شانویی‌یه‌دیت ، له‌دوو
ناستدا په‌کیکیان واقعی ، نه‌وی دیکه‌یان پوچی‌یه .

(نووسه‌رانی شانوی ته‌عبیری نه‌و ته‌کنیکه‌یان به‌کار
هیناوه ، که له‌سه‌ر تیک و پیکدانی که سایه‌تی‌ه‌کان و کرداره
خه‌یالیه‌کان و قسه‌ی نادیارو نه‌و که سایه‌تی‌انه‌ی که
ته‌رازووی مروقی‌یه‌تی‌انه‌ی لاسه‌نگ بووه ، به‌نده ،
نه‌مه‌ش له‌پیناوی نه‌وه‌دا ده‌که‌ن تا بکه‌نه‌ته‌عبیر کردنیکی
« تووندو تیز ، له‌پیره‌وی مروقی‌یه‌ده‌ی بیسته‌م و نه‌و
نامویی و دله‌راوکه‌کومه‌لایه‌تی‌انه‌ی که دوو چاری بوون)

نوسه‌ره‌ته‌عبیری‌یه‌کان له‌شانونامه‌کانی‌اندا په‌نا ده‌به‌نه‌به‌ر
به‌کارهینانی گه‌لی ته‌کنیکی جوربه‌جور ، نه‌مه‌ش زیاتر بو
نه‌وه‌ی ته‌عبیریکی ناوه‌کی بکات ، له‌و حاله‌ته‌ده‌رونی‌یه
جی‌جیایانه‌ی ، که پاله‌وانه‌کان تیایا ده‌ژین .

بو‌نمونه « یوجین ئونیل » له‌شانونامه‌ی (ئیمپراتور جونز)
دا ، ده‌نگی ته‌پلو‌جوله‌ی بانتومایمی به‌کار هیناوه‌و ، له
شانوگه‌ری (گوریللا) دا ، کورسی‌هاوچه‌رخ و ، له‌(براون - ی
خواوه‌ندی گه‌وره) دا ده‌مامکی به‌کار هیناوه ، له‌گه‌ل
په‌رده‌یه‌ک بو‌خه‌لفیه‌تی مه‌شه‌ده‌کان ، له‌هه‌ر مه‌شه‌دیک ،
وینه‌یه‌کی تاییه‌تی به‌رجه‌سته‌ده‌کریت له‌سه‌ر په‌رده‌که ، پاشان
په‌نای بردوته‌به‌ر به‌کارهینانی « تیشکی‌مانگ ، بو‌زیاتر قول
بوونه‌وه‌له‌شه‌خصیه‌تی (دیون نه‌نتونی) .

پنویسته‌لی‌ره‌شه‌وه‌ئامازه‌بو‌نه‌وه‌بکه‌ین که زور جار له
شانونامه‌ی ته‌عبیری‌دا « ده‌مامک - القناع » به‌کومه‌لیک‌چه‌مک و
ده‌لاله‌تی تازه‌و‌هاوچه‌رخه‌وه‌به‌کار ده‌مینریت ، نه‌رکی نه‌م
ده‌مامکانه‌ش نواندنی نه‌و گورپانکاری و گیرمه‌و کیشانه‌یه‌که
پاله‌وان به‌جی‌ی‌دینی ، نه‌مه‌سه‌ریاری گورپانی بو‌که‌سیکی
دیکه ، تاکو بو‌شمان ده‌رکه‌وی که چ‌شتی پوچی‌یه‌له‌ناوه‌وه‌له
خه‌لفیه‌تیشدا ، هه‌روه‌ها به‌ره‌و نه‌ویدی که سایه‌تی‌که‌مان
ده‌بات و نه‌وه‌مان بی‌نیشان ده‌دا که چه‌شنی خه‌لفیه‌تی نه‌و
ته‌وژمانه‌ی که له‌گه‌ل په‌کدا دژوناکوکن (التیارات المتصارعة)
شتیکی تاکی‌نین ، به‌لکو به‌ریلاو‌گشتین « یوجین ئونیل » یش
نه‌مه‌ی سه‌ره‌وه‌زیاتر ده‌چه‌سپینی‌وده‌لی : -

زوربه‌ی زوری لقه‌کانی هونه‌ر له‌خوی ده‌گریت .
 هر له‌به‌ر نه‌وه‌شه هه‌ولی هه‌له‌هینجانی (استنباط) کومه‌لێک
 واتای نوی دها ، له‌ بواری کومه‌لێک ته‌عبیری هونه‌ری
 نوی وه ، ته‌عبیره هونه‌ری به‌نوی‌یه‌کانیش ، له‌ بواری
 دوزینه‌وه‌ی شیوه‌نوی‌یه‌کانی شانودا ، به‌رجه‌سته ده‌گریت .
 که ده‌شیت ئەم شیوه‌نوی‌یه‌کانیش ، له‌ بواری سه‌ربه‌ستی
 ده‌رهینه‌روه به‌هینرینه‌ کایه‌وه ، ئەو سه‌ربه‌ستی‌یه‌ی که
 پێویسته هه‌بیت ، له‌ پیاچونه‌وه‌و چاوگیرانه‌وه ، به‌ده‌قه
 شانویی‌یه‌که‌دا ، له‌به‌ر تیشکی ته‌فسیری نوی‌ی ده‌رهینه‌ردا .
 تواناو ده‌سه‌لاتی ده‌رهینه‌ری ته‌عبیری ، له‌ به‌رینه‌بردن و
 ئاراسته‌کردنی کاره‌که‌یدا ، پشت به‌ خه‌یالی شاعیریه‌ی خوی
 ده‌به‌ستیت له‌ هینانه‌کایه‌ی ئەو ، « به‌دیله‌ی که‌ جی‌ی ئەو
 وینه (صوره‌) شانویی‌یه‌یانه ده‌گریت‌وه‌ که‌ نووسه‌ر کیشاونی ،
 هه‌روه‌ها له‌ توانستی خوی‌دا ، واته‌ توانای ده‌رهینه‌ر ، له
 خولقاندن و گونجاندنی ئیقاعی‌دا ، له‌گه‌ل سه‌روشتی
 ده‌قه‌که‌دا ، هه‌روه‌ک ناشکرایه ، زوربه‌ی ئەو ده‌رهینه‌رانه‌ی
 که‌ خویان له‌ پێبازی ته‌عبیریدا ده‌بیننه‌وه ، به‌شیوه‌یه‌کی
 یه‌کجاره‌کی پووناکه‌نه‌ ده‌قی نووسه‌ره ته‌عبیری‌یه
 هاوچه‌رخه‌کان ، به‌لکو زور جار مامه‌له‌ش له‌گه‌ل ده‌قی
 ته‌قلیدی و ، واقعیدا ده‌که‌ن ، ئەمه‌ش له‌بواریه‌ پێوانگی ئەو
 ته‌فسیره‌ هاوچه‌رخانه‌وه‌یه ، که‌ بو‌ده‌قه ته‌قلیدی‌یه‌که‌ی
 ده‌که‌ن و ، هر له‌و بواره‌شه‌وه ، چاره‌سه‌ری ئەو کیشانه
 ده‌که‌ن ، که‌ پێیان ده‌ووتیت « گیانی سه‌رده‌م » ، کاتیک ئەم
 په‌روسیسه‌ش به‌ئه‌نجام ده‌گه‌یه‌نن په‌نا نابه‌نه‌ به‌ر شیواندنی
 ده‌قه‌که‌یان برده‌ن باریکی تریه‌وه ، یان وه‌رگرتن و ده‌ست
 تپه‌ردانی ، به‌لکو له‌ گوشه‌ نیگای ئەو پێبازه ته‌عبیری‌یه‌وه ،
 مامه‌له‌ی له‌گه‌ل‌دا ده‌که‌ن ، که‌ له‌ په‌روسیسه‌ی چاره‌کردنی
 ده‌رهینه‌ندا ، ده‌یگره‌به‌ر ، واتا له‌ تپه‌روانینیا ، بو‌دیگورو‌جل و
 به‌رگه‌و پووناکی و ، پاشانیش ئاراسته‌کردنی جوله‌ی ئەکته‌ر و
 ئەدای ، ئاراسته‌کردنیکی زانستیانه .
 ده‌رهینه‌ری سه‌ر به‌پێبازی ته‌عبیری ، هه‌میشه‌ روو ده‌کاته
 ئەوه‌ی که‌ هه‌ست و مانا سه‌ره‌کی‌یه‌کانی دراما به‌رجه‌سته
 بکات ، ئەویش به‌ به‌کاره‌ینانی هویه‌ شانویی‌یه‌ جیاجیاکان

(به‌کار هینانی ده‌مامک ، له‌ هه‌ندی جو‌ری شانونامه‌داو ،
 به‌تایبه‌تیش ، شانونامه‌ی نوی ، تاکه‌ چاره‌سه‌ره بو‌ئەو
 گه‌یروگرفته‌ی که‌ رووبه‌رووی نووسه‌ری درامای نوی
 ده‌بیت‌وه ، به‌هویه‌وه ده‌توانی ته‌عبیر له‌و کیشه‌ قوول و
 شارراوه‌یه بکات که‌ له‌میشکی مرو‌فدا ده‌خولیت‌وه ، ئەو
 کیشه‌یه‌ی که‌ تاکو ئیستاش زانستی ده‌روون‌ناسی په‌رده‌ له
 پووی هه‌له‌مائی - ئەوه‌ی له‌ قوولایی و بنکدایه ، بریتی‌یه‌ له
 به‌دی کردنیکی نوی‌ی سایکولوژیا بو‌شیکردنه‌وه‌ی
 « ده‌رده‌که‌و ده‌رد لێ‌دراو » له‌ هه‌لس و که‌وتی مرو‌فدا - هر
 ئەمه‌شه‌ که‌ به‌هوی پویشینی ده‌مامک و دامالینی‌یه‌وه ، ته‌عبیری
 لێ‌ده‌گریت .

● که‌ واته‌ لێ‌روه ده‌گه‌ینه ئەوه‌ی بلین ، که‌ پێبازی ته‌عبیری
 ئاراده‌یه‌کی زور له‌ « تیوری لاسایی کردنه‌وه‌ی » ته‌رستویی
 دوور ده‌که‌وینه‌وه‌و ، ومه‌ده‌ئی (ته‌عبیر کردن له‌ سو‌زو
 هه‌له‌هونی هونه‌رمانده‌ له‌ کیشه‌و دژایه‌تی‌یه‌کانیدا) جیگه‌ی ئەو
 تیوره‌ ده‌گریت‌وه ، به‌و پێ‌یه‌ی که‌ تپه‌روانینه‌ ذاتی‌یه‌کان و
 حاله‌ته‌ ده‌روونیه‌کان ، شیواوی ئەوه‌ن که‌ ببنه (بنه‌چه
 په‌روژه‌ی داهینانی هونه‌ری) - ئەمه‌ سه‌رباری شیواندنی واقع
 له‌ رینگه‌ی ئاسان کردن و موباله‌غه‌و ووردکردنه‌وه‌و ، هه‌روه‌ها
 تیکه‌لکردنی واقع به‌خونه‌وه‌و به‌کاره‌ینانی په‌رمز ، تاکو ئەو
 راده‌یه‌ی که‌ هر تپه‌روانینیکی مه‌وزوعی ده‌گوریت و ده‌بی به
 تپه‌روانینیکی ذاتی زور سه‌ر سو‌ره‌ینه‌رانه .

■ په‌روسیسه‌ی چاره‌سه‌رکردنی ده‌رهینه‌ن : -

ئێستا که‌ش ده‌بینه‌ سه‌ر ئەوه‌ی که‌ بزانی نامانجی ده‌رهینه‌رانی
 شانوی ته‌عبیری به‌شیوه‌یه‌کی گشتی چی‌یه‌و ، چون له‌ بواری
 پێبازه تاییه‌تی‌یه‌که‌ی خویانه‌وه ، مامه‌له‌یه‌کی هونه‌ری له‌گه‌ل
 ده‌قه ته‌عبیری و ته‌قلیدی‌یه‌کاندا ده‌که‌ن . ده‌رهینه‌ره
 ته‌عبیری‌یه‌کان ، له‌و په‌روایه‌دان ، که‌ شانو پیک گه‌یشتنی

الوسائل المسرحية) ، به بی سله مینه وه له پروتکردنه وه و التجريد) و ، دورکه و تنه وه له واقع .

نه و دورکه و تنه وه به ش هندیك جار له پروسیسی (شیواندن نتشویه) دا خوئی ده نویئت ، ههروهك شیواندن هه رهگه زیك له رهگه زهكانی دراما ، لیره دا پیوسته ، تیبینی نه وه بکین ، گه لی جار شیواندن هه دیته سهر نه و رهگه زانه ی که په یوه نندیان به بینینه وه هه یه ، واته (العناصر البصرية) ، به مهش پروداوه کان شازو سه سوریهینه ر دهبن ، بو نمونه :-

دیواره کان لار ده بنه وه ، که نه مهش نیشاره ته بو چه وساندنه وه ، یان دره خته کان ده بنه چه ند په یکه ریکی نیسکی ، که ده لاله ته بو مردن ، پیاویك سه ری خوئی له کیسه په کدا هه لده گری ، چه ند که سایه تی په کی ناسراو له شوینه کانی خویندا درناکه ون ، که سه کان ، به شیوه په کی میکانیزی و نامیر ناسا ، ده جولینه وه ، وهك ده لاله تیك بوله کار که و تنی مروفایه تی ، ههروه ها شیواندن له شیوه و رهنگ و نه شدا پروده دات شته کان گه و ره ده کرین ، بچوک ده بنه وه ، تاکو راده ی زور پیوه نان (المبالغة) . نامانجی ده رهینه ریکی ته عبیری نه وه په که مرگه ساته که ، بگه په نیته نه وه په ری کاریکه ریتی واته پله و ناستیکی به رزی (ته عبیر کردن) بیه خشی به ده قه که ، به شیوه په ک که راسته و خو چه ماوه ری پیوه په یوه ست بکات . ده رهینه ره ته عبیری په کان ، هه رچی نه و که ل و په له نوی په شانویی یانه ی که یاریده ی خولقاندنی هونه ریی نه دن ، ده خه نه کارو به کاریان دینن ، تاکو ته خته ی شانوله هه موو لیکچوو اندنیکی واقعی یانه پروت که نه وه ، دور له هه موو پیره ویکی وه سف نامیزی ، دور له هه موو لاسایی کردنه وه په که ته نانه ت دور له هه موو نیحایه کی واقعیانه ش .

بو به جی هینانی نه م کارهش ، واته پیشکesh کردنی مرگه ساته که ، په نا ده بنه به ر دوو ریگه ی سه ره کی :-

- (۱) نه دای ناو واقعیانه ی نه کته ر (ته جریدی) .
- (۲) ره مزیه تی هیله کان ، شته کان ، رهنگ و پروناکی . ههروه ها دژایه تی په کی تووندو تیژ له هندی رهگه زدا پرو

ده دات وهك نه وه ی دایه لوژه کان له په خشانه وه ده گوپین بو شیعر و به پنچه وانه شه وه ، گویمان له بالوره ده بی ، سه رباری نه مانه ش ، دیمه نه واقعیه کان دیار نامینن ، تاکو له بری نه وان - خه ونه تیروانینه کان - بینه ناراهه ، که واته نینتیبا عیکی سه رتا پاکیری بو کاره که به دیار ده که ویت ، نینتیبا عیکی مه جازی وا که به رگیکی دیوه زمه یی ده بو شتی ، کاره ته عبیری په که نوقمی که ش و ناوو هه وایه کی پر له فه نتازیو ته لیسم و خه ونی ، هه ندی جار ترسناک و هه ندی جاریش دلخوشکار . ده بیت .

ده رهینه ریش بو گه یشتن به مه به ست ، هه ول ده دات که هه رهگه زیك له رهگه زه کانی کاره شانویی په که خوئی له خویدا ببیته خور په یه ک (صدمه) ، نه و رهگه زانه ش ، وهك (نه کته ر ، دیکور ، پروناکی ، موسیقا) ، به واتا په کی دیکه ، ده بی هه ری که له م رهگه زانه ، خوئی له خویدا توانای به دی هینانی (هریکه ی پوح و ، پوحی سه رده م) ی هه بیت .

● نه وان ی ره خنه ناراسته ی ده رهینه ره ته عبیری په کان ده کن ، ده لین :-

د نه وه ی دژایه تی ده خولقینی ، نه وه په که ته عبیری په کان ، تاکو نه م راده یه ، واقعی ده ره وه ی شته کان ده نینه لاره و په تی ده که نه وه ، سه رباری نه مهش په نا ده بنه به ر به کاریانی نه و هه موو که ل و په ل له به ر چارو بینراوانه) . هه رچی نه و ده رهینه رانه شه ، راووه لامیان وایه که :-

د کاتی نه وان نه م شتانه به کار دینن ، بو نه وه نیه که یارمه تی ته ماشاکه ر بدهن تاکو بزانی شوین و ده ورو به ری پروداوه که کامه یه ، هه ره وهك واقعیه کان ، په نای ده بنه به ر ، به لکو بو ریگه خوشکردنی به رده م ته ماشاکه ره تاکو په یوه ستی په کی راسته و خو له گه ل پروداوه که دا دروست بکه ن که نه مهش چه قیقه تی قوولی دراما پیک ده هینی .

لیروه پیوسته ناگاداری نه وهش بین ، که ته عبیری په ت وه نه بی (شیوازیکی) سه ره خو بیت و کومه لیک ری و شوین و سیمای وای هه بی ، که بکرینه بناغه و پایه یه که بو کاری هه موو ته عبیری په کان و له سه ری برۆن ، هه ره وهك کلاسیزم و واقعیات و ته بیعیات ، نه خیر ، به لکو نه وه ی خالی گرنگه

لیره دا ئه وه یه ، که ته عبیری به کان هه موو له ئامانجا (الغایه) به که ده گرنه وه ، به لام له هوو شیوازیاندا (الوسائل) جیاوازن ، هویه کانی له لای هه ره به کیکیان به سه بوئه وهی که بگه نه ئه و حه قیقه ته ی که هه موویان له سه ری به که ده که ون ، ئه ویش [دله راوکه ی مروف ، ناموبون ، چریکه ی روح] ه .

له گه له وه شدا که باوه ره به وه ده هینین که ده رهینانی شانوی ته عبیری نه بوئه مهنه جیک ، یان شیوازیک به قه ده ره ئه وه ی ته عبیرکردنه له له خزه ی داشکانه وه ی ویژدانی هونه رمه ندو گیانی سه رده م له ته که ئه وه شدا ، وه که دیارده یه که ری و شوینی دیاریکراوی خو ی هه یه له میژوی کومه لگای ئه وروپایی و له میژوی شانودا له چهرخی بیسته مدا .

■ لایه نه هونه ری به کانی تر له شانوی ته عبیریدا : -

● ● نه خشه کیشانی دیکور : -

سه بارهت به نه خشه کیشانی دیکوریش ، له شانوی به کی ته عبیریدا ، هه روه که ووتمان ئامانجی سه ره کی لایه نه هونه ری به کانی ته عبیریته بریتی به له دابربوون له شکله واقعی به کان و په نا بردنه به ره تجرید - دیکوریش به و بی به ی به کیکه له وه یانیه ی که ئه م (ته جریده) به ته وای ده یگریته وه ، که واته پیویسته نه خشه کیشی دیکور ، هه ولی خولقاندنی ده وروبه ریکی میژوی و ده ستنیشانکراو له چوار چیوه ی نه خشه کیشانی دیکوره که یدا نه دات ، یان بارودوخیکی کومه لایه تی و ده ستنیشانکراو وراسته قینه نه ره خسینی که واته نه خشه کیشی دیکور له بیر کردنه وه ی خویدا به هه موو شیوه یه که بو دروستکردنی دیکور په نا ده باته به ره هه موو ئه و شتانه ی که دوورن له وه ی هیما ی نزیک شته که ده دن له واقیعه وه « بو نمونه یه کی که له ده رهینه ره ته عبیری به ئه له مانیه کان له شانونامه یه که دا ، هه موو دیکوری شانونامه که ی بریتی بووه له قوماشی پرته قالی و بنه وشه یی ، ئه کته ره کان باروکه ی سه وزو سووریان له سه ر ناوه ، مامه له یان به شیوه یه که له ته که ئه و قوماشه دا کردوه ، که کومه لیک ته عبیری ناو شانونامه که بداته ددسته وه .

هه روه ها سه بارهت به وه هویه ته شکین و ته عبیری یانه ی که به کار ده هینرین . له مه یاندا ناتوانین بلین پیویسته ئه م

ته شکله وا به کار بهینریت و نه وه یه ته عبیری به شیوه یه کی وا له خوبگریته ، به واتایه کی تر هویه ته شکلی و ته عبیری به کان شوینی به کارهینانیکی گشتی وایان نیه که هه موان په پره وی بکه ن ، به لکو له ده رهینه ریکه وه بو یه کیکی تر ده گوهریت ، ئه مه ش به ره نجامی تیروانینی تایبه تی و خه یالی شاعیریانه ی خو یانه ، واته به ره سه ته کردنی هو شانویی به کان ، په یوه سه ته به خودی ده رهینه ره وه ، هه روه ها به وه یوه ندیی به فکری و ویژدانی به ی که ده یبه ستیته وه به سه رده م و کیشه کانی به وه .

به لام لیره دا نابی ئه و خاله له بیر بکه ین که دیکوری شانونامه یه کی ته عبیری له ته وه ره یه کی سه ره که یدا ده سوورپته وه ، ئه ویش به وه ی که هیله کان لارو چه ماوه ن له بری ئه وه ی راست و ریک بن ، ره گه زه کان ناته واورو تیک شکاوون ، هه روه ها ناریکی و له یه که نه چوونیکی به ئانقه ست به دی ده کریته .

به شیوه یه کی گشتی دیکوری شانونامه یه کی ته عبیری له وه تیپه ر ناکات ، که بو شایی به کی شانویی بره خسینی و ته واکردن و پرکردنه وه ی ئه م بو شایی به ش به کاری ئه کته رو تیشکی رووناکی و میشکی ته ماشاکه ر پرده کریته وه .

هه روه ها پیویسته دیکور ئه مه نده خزمه تی دیمه نه کان

بکات ، به راهه یه که له خه ونیکی ناخوش و بزوینه ر بچیت .

● لیره دا ئه وه ی که ماوه باسی لیوه بکه ین مه سه له ی رووناکی و ئه کته رو موسیقیه ، سه بارهت به « رووناکی له شانوی ته عبیریدا ، زورجار رووناکی بو مه به ستی تووندو تیزکردنی ئه و گرزی و تیکچرانه به کار ده هینریت که بارو دوخه که پیویسته بیگرینه خو .

رووناکی له کاریکی ته عبیریدا ، رووناکیه کی گشتی نی به ، واته سه رتا پای شانو بگریته وه ، به قه ده ره ئه وه ی ئاراسته ی هه ندی شوین و ناوچه ده کریته ، به شیوه یه که ئه کته ره به ته وای له ده وروبه ره که ی دابمالری و ، په یوه ندیی به کانی به جیهانی ده ره وه که سایه تی به کانی تره وه بیچرینری .

لیره دا گه رچی رووناکی به هیزیش بیت ، به لام چرود یاریکراوه و مه ناخیکی ره مزی و ترسناک دده ره خسینی .

رووناکی شانو له لای ته عبیری به کان ، هاوتاو هاوکیشتی دیمه نه

شانوویی به - کانه ، پرووناکی لیره دا په یوه نندی و تیکچوونی
یوان که سایه تی به کان ده خولقینی و ، شوین پرووداوه کان
- ده که ویت ، نه ک بوئه وهی وه سفیان بکات ، به لکو بوئه وهی له
قوناغه جیاجیاکانیدا ، ته فسیریان بکات .

که واته ، پرووناکی ته عبیری ، خه یال ده بزوینی و ته عبیر له
هه لچوونی پاله وانه کان ده کات و یاریده ی به دیار خستی
بارودوخی خه ون و تارمایی به کان ده دات ، نه مه سه رباری
هه موئه و شتانه ی که له ناو ده روونی مروفداو له پیناوی
ناره زایی ده برپیندا ده رده که ون .

■ ده رباره ی « نه کته ر » یش ، به گشتی ده توانین
بلیین :-

، بوئه وهی نه کته ر له به رده م نیراده ی نوی ی هونه ردا
رابوهستی ، پیویسته به ته واوی رزگاری بیت له واقعی
بووکه ش و هه موئه و باره پوتینانه ی ژیان ، هه تا بتوانیت بیته
هه لگری فکرو قه ده ر .

که واته نه کته ری شانوی ته عبیری هه لگری فکره ، زیاتر له وهی
شیکه ره وهیه ک بیت ، (واته بو فکره که) .

لیره دا . نه دای ته عبیری پیویستی به ووردی و
چربوونه وهو ، رهمز هه یه ، هه روه ها پیویستی به کوششیکی
بی پایان هه یه ، تا کو ته رجه مه یه کی خه ست و خولی حه قیقه تی
چنگ که وی ، له م بواره دا نه دایه کی چری تیکه لاو ،
به بارگه یه کی هه لچوونی به رزی هه ندی جار ، شاعیریا نه وه ،
هه ندیک جاریش نو قم بوون له هات و هاواریکی زیاد له پیویستدا ،
به کاردینی ، هه ر لیره شه وه ، سیفاتی گرژی و پهستی و
هه لچوون زال ده بی به سه ر جووله دا ، که نه مه ش بو ته عبیر
کردنه له بوونی گیرمه و کیشه و گیرو گرفت .

ته عبیریته ، فیکره ی نه کته ر به و شیوه یه ی که پاله وانیکی
تراژیدی بیت رت ده کاته وه ، یان نه کته ر به و مه به سته ی که
که سایه تیه کی دیاریکراو بیت و به رجه سته ی بکات ، که واته
ته عبیریته نه وهی له نه کته ر ده وی که حاله ته کانی روح
ته رجه مه بکات ، له م ناوده شدا ، بوئه وهی نه کته ر نه وه به دی
بهینر ، پیویسته نه داکه ی به پله ی به که م (فیزیکی بیت) . هه ر
بوئه شه نه دای ته عبیریانه ، بنه مای زون بووی جه سته ی

زیندوو کرده وهو ، گورو تینی پی به خشی ، به شیوه یه که
ته عبیر ، له قوناغه کانی دراما بکات و له هه لچوون و داچوونی
ناخی که سایه تی به که .

ده شی ته ماشاگردنی سه مایه کی ته عبیری نه وه مان بو
بره خستی که له زمانی نه و جووله و بزوتنه وانه بکه یین ، که
نه کته ریکی نه عبیری له کاتی نه داکه یدا به جی ی دینی ، چونکه
نه مه نزیکه له وه وهی که سه ماکه ریک به هوی هه ر ماسولکه یه کی
له شیوه ته عبیر له واتای سه ماکه ی ده کات . که واته پیویسته
له شی نه کته ر ، تاماده بیت بو به رجه سته گردنی حاله ته
روخی یه کان و هاوتاو گونجاو بیت ، به راده یه ک ، تا کو بکاته
ته رجه مه یه کی بی پیچ و په نای نه و حاله ته .

● هه رچی ده رباره ی موسیقا شه ، نه مه نده هه یه بلیین ،
موسیقا به کار ده هینریت بو به رجه سته گردنی حاله ته کان
راسته و خو ، موسیقایه ک که ته عبیر له هه لچوونی پاله وان
بکات ، نه مه سه رباری نه و هوو کارتیکه ره ده نگیانه ی (المؤثرات
الصوتیة) که قوولی نه م هه لچوونانه بوته ماشاکه ر به دیار
ده خن و ده یچه سپینن .

● سه رچاوه کان :-

(۱) شانونامه ی (خه ونه یاری - لعبة حلم) له مانگی نیسانی .
۱۹۸۵ دا وه ک کاریکی ته جریبی له به شی شانوی نه کادیمیایی
هونه ره جوانه کانی به غذا پیشکesh کرا بو ماوه ی پانزه روژ له
دهر هینانی ماموستای هونه رمه ند « شفیق المهدي » دا ، به و
پی یه ی که خو م یه کی ک بووم ، له به شدارانی شانونامه ی
ناوبراو ، له م باسه مدا وه ک به ره میکی ته جریبی له به رچاوی
سه ر به ریازی ته عبیری سوودم لی وهرگرتوه .

(۲) شانونامه ته عبیری یه کانی « یوجین نونیل » :-

أ - ئیمپراتور جونز .

ب - غوریلا .

ج - براونی خواوه ندی گه وره .

(۳) شانونامه ته عبیری یه کانی (نوجست سترنبرگ) :-

أ - خه ونه یاری .

ب - سینه ی « ریگای به رده دیمه شو »